

5. Лихачев Б.Т. Педагогика : Курс лекцій / Б.Т.Лихачев. – М. : Педагогика, 1996. – С. 80-82.
6. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес : нові підходи до загальних проблем / О.В.Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.
7. Ушинский К.Д. О нравственном элементе в русском воспитании / К.Д.Ушинский / Избранные произведения. – М. – Л, 1946. – С. 148-195.

Анотація

У статті автор розкрив окремі аспекти методології вивчення питань духовно-морального виховання учнів загальноосвітніх закладів. Головна увага приділена принципу історизму, аналітичним методам дослідження.

Аннотация

В статье автор раскрыл отдельные аспекты методологии изучения вопросов духовно-нравственного воспитания учащихся общеобразовательных заведений. Главное внимание уделено принципу историзма, аналитическим методам исследования.

Summary

The author revealed some aspects of methodology for studying the issues of spiritual and moral education of secondary schools students. The main attention is paid to the principle of historicism, the analytical methods of the research.

Ключові слова: теорія, методологія, духовно-моральне виховання, принципи, методи.

Ключевые слова: теория, методология, духовно-нравственное воспитание, принципы, методы.

Key words: theory, methodology, spiritual and moral education, principles, methods.

Подано до редакції 11.10.2011.

УДК 37.013.73

©2012

Калюжна Т.Г.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ АКСІОСФЕРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Генетично поняття “технологія” є атрибутом будь-якого виготовлення предмету або речовини, яке у міру науково-технічних відкриттів стає все більш різностороннім і тривалим. Проте, не дивлячись на початкову закріплену цього поняття за сферою матеріального виробництва, воно вже давно застосовується в сферах невиробничих, гуманітарних: науці, мистецтві, культурі і так далі. Не виключенням в цьому ряду виявилася і освіта. Нині все частіше в професійному вжитку звучать термінологічні поєднання типу “педагогічні технології”, “технології навчання” та “інноваційні технології”. Для формування професійної свідомості вчителя, необхідно з’ясувати, чому, коли і як це поняття було введено в науку, яку змістовну еволюцію воно пройшло, яке його загальноприйняте визначення в сучасній педагогічній науці і практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Відомо, що тривалий час, починаючи з Я.Коменського і аж до початку ХХ століття, навчально-виховний процес розглядався виключно в рамках дидактики і приватних методик. У 20-і роки словосполучення «педагогічна технологія» (іноді «педагогічна техніка», що, по суті, одне і теж) без достатнього пояснення значення вживалося В.Бехтеревим, А.Ухтомським, С.Шацьким та іншими представниками нової науки педології. У 30-ті роки, А.Макаренко, вважаючи, що «педагогічне виробництво» нічим істотним не відрізняється від матеріального виробництва, наполягав на впровадженні в навчально-виховний процес таких найважливіших понять, як “...технологічний процес, облік операцій, конструкторська робота, застосування кондукторів і пристосувань, нормування, контроль і бракування [2, с. 149]”.

На Заході (перш за все в США), про технологію в освіті заговорили приблизно в цей же час у зв’язку з введенням в навчальний процес аудіо-візуальних засобів, які кардинально змінили організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів. Інтерпретація поняття “технологія” в рамках педагогіки зазнала значних змін, трансформуючись з “технології освіти” (technologi in education) в “технологію освіти” (technologi of education) і далі – в “педагогічну технологію” (educational tehnology).

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у з’ясуванні історичних аспектів введення у науковий обіг поняття “технологія”; аналізі технологічних підстав розвитку ціннісних орієнтацій особистості; визначенні ролі в цьому процесі особистісно-орієнтованих, діалогових, комунікативних технологій; обґрунтуванні цінності діалогових технологій у формуванні аксіосфери майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження... Психологічною базою для технологізації педагогічних процесів і явищ послужили ідеї нового напрямку в психології, що отримав назву “біхевіоризм” (від англ. *behaviour* – поведінка), який зародився в США (Б.Скіннер, С.Гібсон, М.Жіллетт, Т.Сакамото). Відмінна риса біхевіоризму – зведення “психічного буття” особистості до її спостережуваних проявів (рухових, мовних та ін.). Згідно цієї теорії,

навчання – це відпрацювання чітко заданих дій так званої “кінцевої поведінки”. Такий підхід можливий лише при формуванні репродуктивної діяльності, що спирається на заучування, дію за зразком та ін. Надалі зміна змісту поняття розвивалася в двох напрямках – в плані зведення воедино засобів навчання і технологічного підходу до освіти та в плані “автономізації” власне технологічного підходу до педагогічного процесу. В зв’язку з цим новий термін “педагогічні технології” (іноді “технології навчання”) отримав дуже широкий спектр значень: від “використання, в комплексі або окремо, предметів, прийомів, засобів для підвищення ефективності навчального процесу” до “застосування досягнень психології біхевіоризму для поліпшення процесу навчання”. Педагогічні технології все частіше почали розглядатися як способи інтенсифікації дидактичного процесу за рахунок цілеспрямованого відбору, конструювання і контролю всіх компонентів цього процесу в їх взаємодії. Найбільш вдале визначення педагогічним технологіям дав П.Мітчелл, який в “Енциклопедії педагогічних засобів, комунікацій і технологій” (Лондон, 1978) відзначив: “Педагогічні технології є область досліджень і практики (в рамках системи освіти), що має зв’язки (відносини) зі всіма аспектами організації педагогічних систем і процедури розподілу ресурсів для досягнення специфічних і потенційно відтворюваних педагогічних результатів [3, с. 127]”.

У вітчизняній педагогіці поняття “педагогічна технологія” мало не вперше з’являється в “Педагогічній енциклопедії” (М., 1966), – як комплекс знань, умінь і навичок, необхідних педагогові для ефективного застосування на практиці обраних ним методів педагогічної дії як на окремих вихованців, так і на дитячий колектив в цілому. Очевидно, що визначення поняття конфліктує зі смисловим стрижнем терміну, оскільки педагогічна технологія ототожнюється із загальною здатністю здійснювати педагогічну діяльність в односторонньому порядку, “одиничним” або “сукупним” об’єктом дії. Крім того, за ключовими словами помітно, що поняття фокусується перш за все на виховну сторону педагогічної діяльності.

Під впливом зарубіжних поглядів педагогічні технології тривалий час розглядалися в плані оснащення навчально-виховного процесу різними матеріальними (технічними) засобами, що підсилюють результативність дидактичного спілкування вчителя і учня. Тому залежно від доступності і використання тих або інших засобів визначаємо аудіовізуальну технологію, комп’ютерні технології в організації навчально-виховного процесу. Проте зрозуміло, що будь-який набір технічних пристосувань не має прямого відношення до технологізації навчально-виховної діяльності учнів: в кращому разі ТСО можуть виступати одним з її чинників.

Вагомим внеском в осмисленні сутності педагогічних технологій є дослідження, що спираються на *функціональний, системний і структурний принципи* аналізу педагогічних явищ і процесів загального характеру. Найвдаліше реалізація цих принципів відбита в статті Т.Назарової “Педагогічні технології: новий етап еволюції?” [4, с. 20-27], в якій міститься аргументоване міркування про можливі варіанти (рівні) проєкції технологічних параметрів на педагогічну дійсність. Залежно від предмету, тобто освітньої площини, на яку проєктується технологічна парадигма, автор виділяє наступні моделі технологічної інтерпретації освіти: освітні технології, педагогічні технології, технології навчання.

Наведені матеріали є прикладом розширеної інтерпретації педагогічної дійсності з технологічних позицій. Ймовірно, таку інтерпретацію можна вважати вдалою спробою концептуального визначення суті педагогічних технологій, яку не можна не враховувати при подальшій розробці проблеми.

Одночасно з теоретичними роботами останнім часом неухильно збільшується кількість матеріалів, що містять практико-орієнтовану інтерпретацію поняття педагогічних технологій. Наприклад, В.Беспалько вважає, що “педагогічна технологія – це проєкт певної педагогічної системи, що реалізується на практиці [1, с. 5]”. Це визначення повністю охоплює найбільш важливі параметри, властиві технологічному підходу до педагогічного процесу як такого.

Наведена характеристика змісту узагальненого поняття “педагогічні технології” дозволяє стверджувати різні варіанти цілеспрямованої організації навчально-виховного процесу, замкнутого на конкретний дидактичний результат. В зв’язку з цим, будь-яка конкретна педагогічна технологія є безперечною соціально-культурною і професійно-педагогічною цінністю, оскільки дозволяє через відмічені риси дійсно поліпшити навчальний результат.

Слід також відзначити, що сучасні педагогічні технології по відношенню до традиційних дидактик і приватних методик не є чимось принципово новим, революційним. Вони, як буде показано нижче, лише коректують організацію навчально-виховного процесу в плані жорсткого детермінованого взаємозв’язку його мети і результату.

У вітчизняних вчених підхід до розробки педагогічних технологій дещо відрізняється від підходу, представленого в зарубіжних дослідженнях. Ця відмінність полягає перш за все в тому, що навчально-виховний процес не втискується в “прокрустове ложе” технологічних параметрів, а отже, не завжди підкоряється жорстким правилам моделювання ходу навчання і стандартизації умов, що визначають його хід. Тому у вітчизняних педагогічних технологіях завжди присутнє проблемно-пошукове завдання, можливість диференційованого підходу до учнів, апеляція до внутрішнього світу учнів. Саме в такому ключі були розроблені теорії поетапного

формування розумових дій (П.Гальперін, Н.Тализіна), що розвиває навчання (Л.Занков, Д.Ельконін, В.Давидов), проблемного навчання (М.Махмутов, І.Лернер, М.Скаткін), оптимізації навчання (Ю.Бабанський) та ін. У сфері ж виховання І.Івановим була запропонована ефективна технологія колективних творчих справ.

Серед педагогічних технологій, найточніше орієнтованих на розвиток ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя, виділяються такі, які, по-перше, є особистісно орієнтованими, по-друге, що мають діалогічну підставу, по-третє, рефлексіями, і по-четверте, що створюють імітаційний простір.

До такого роду технологій, зокрема, відноситься діалог. Діалог – спосіб пізнання себе та навколишньої дійсності в умовах суб'єктно-сміслового спілкування. Можна виділити декілька типів діалогів, які дозволяють особливим чином пред'являти цінності і створюють основу для глибокого їх розгляду: *духовний діалог, смислотворчий діалог, діалог рефлексії, мотиваційний діалог, самореалізуючий діалог*. Діалог припускає філігранну роботу з різного роду інформацією. Причому, цей процес повинен спиратися на широкий обмін наявними знаннями, знайомство з відомостями всіх учасників, співіснування різноманітних думок з однієї проблеми, заохочення різних підходів до однієї і тієї ж проблеми, можливість висловлювати критичні зауваження, стимулювання пошуку групового консенсусу і тому подібне.

Представляє інтерес технологія, що має великий діалогічний потенціал і стимулює високу активність особистості, – технологія розвитку критичного мислення (Дж.Стіл, Д.Мередіт, Ч.Темпл). Ядро цієї технології – три етапи, точно орієнтовані на психологію особистості і психологія пізнавальної діяльності: виклик – осмислення – роздум (рефлексія). У кожного етапу своє призначення і унікальна роль. Можна виділити деякі важливі аспекти технології розвитку критичного мислення: активність суб'єктів; цінність кожної особистості; організація роботи в групах; розвиток культури спілкування; наявність різноманітних інструментів самоосвіти особистості; поєднання змісту навчального процесу з реальними життєвими завданнями.

До особистісно орієнтованих технологій освітньої системи належить гра, потенціал якої полягає в тому, що це, по влучному зауваженню С.Шацького, “життєва лабораторія”. Гра – унікальна система спілкування, в якій вирішуються різноманітні проблеми: соціальні, комунікативні, процесуально-креативні, аксіологічні, синергетичні і тому подібне на основі неповторної людської активності за наявності прямих або непрямих правил, що відображають зміст гри, логічну і тимчасову послідовність (Ш.Амонашвілі, Н.Анікеєва, В. Петрусинський, В.Сухомлинський, С.Шмаков та ін.).

Таким чином, аналізуючи можливості ігрової технології, слід зазначити її потенціал для повноцінного розвитку особистості, становлення професійної позиції та інтеріоризації різноманітних цінностей в атмосфері вільної, емоційно привабливої взаємодії, натхненної творчості.

Все це властиво і технології спілкування, що має ігрову основу і що включає змістовний пласт інформації відповідно до поставлених завдань [5]. Технологія спілкування має унікальний комунікативний інструментарій, здатний “препарувати” практично будь-яку інформацію і поєднувати вербальні і невербальні можливості комунікативних актів, що створює основи для глибокого проникнення в освітні проблеми.

Висновки... Таким чином, аналізуючи технологічні підстави розвитку ціннісних орієнтацій особистості, слід зазначити пріоритетне положення в цьому процесі особистісно-орієнтованих, діалогових, комунікативних технологій.

Технології з комунікативною спрямованістю створюють основи для унікальної взаємодії, обміну думками, відчуттями і цінностями. Слід зазначити і найважливіше значення елементів рефлексій технологій, що дозволяють оцінити свій потенціал, проаналізувати успіхи і складнощі в процесі привласнення цінностей. Саме ж значуще те, що рефлексія є основою внутрішньої мотивації особистості, що підсилює її духовні ресурси, заглиблює процеси осмислення ціннісної парадигми, порушує прагнення до успіху, бажання виправити помилки і визначає шляхи залучення до цінностей освітньої системи. Широке використання відмічених технологій дозволить затвердити вічні основоположні цінності і на їх основі вибудувати ціннісний світ сучасності.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П.Беспалько. – М.: Педагогика, 1985. – 192 с.
2. Максимов А.Н. Философия ценностей / А.Н. Максимов. – М.: Высшая школа, 1997. – 174 с.
3. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе / М.И.Махмутов. – М.: Просвещение, 1977. – 240 с.
4. Национальные ценности образования: история и современность/ [Под ред. З.И. Равкина]. – М.: ИТОП РАО, 1996. – 295 с.
5. Ядов В.А. Междисциплинарный подход к изучению соотношения между ценностными ориентациями и наблюдаемым поведением / В.А.Ядов. – М.: Б.и., 1970. – 10 с.

Анотація

У статті розглядається проблема розвитку аксіосфери майбутнього вчителя, яка об'єктивно залежить від використання комплексу діалогових, імітаційних, моделюючих, рефлексивних технологій.

Аннотация

В статье рассматривается проблема развития аксиосферы будущего учителя, которая объективно зависит от использования комплекса диалоговых, имитационных, моделирующих, рефлексивных технологий.

Summary

The article focuses problem of development axiosfera of future teacher is examined in the article, which depends on drawing on a complex dialog, imitation, designings, reflects technologies.

Ключові слова: педагогічні технології, цінності, аксіосфера, діалогові та імітаційні технології, рефлексія.

Ключевые слова: педагогические технологии, ценности, аксиосфера, диалоговые и имитационные технологии, рефлексия.

Key words: pedagogical technologies, values, axiosfera, dialog and imitation technologies, reflection.

Подано до редакції 04.10.2011.

УДК 378.13+371.12+500

©2012

Койчева Т. І.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Нові підходи у визначенні стратегії розвитку сучасної системи вищої освіти, зумовлені перспективами постіндустріальної цивілізації, процесами глобалізації та інтеграції світової спільноти, характеризуються перебігом джерел і рушійних сил соціально-економічного прогресу з матеріальної в інтелектуальну сферу. За цих умов освіта і наука перетворюються у велику самостійну галузь економіки, яка в якості інноваційної складової визначає професійну діяльність будь-якого фахівця.

Відповідно до цього продуктивна і добре організована науково-педагогічна і науково-дослідна діяльність викладачів стає чинником розвитку вищої освіти у цілому і конкретних вищих навчальних закладів зокрема. Сучасні тенденції розвитку освіти визначаються залученням до сфери наукової діяльності студентів і аспірантів, відтворенням у практиці інтеграції освіти і науки, сполученням фундаментальних і прикладних досліджень.

Зважаючи на це, останнім часом предметом наукових пошуків і активного обговорення в Україні стає процес атестації наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Причини інтересу до проблеми атестації науковців пов'язані із зростанням відкритості України, демократизацією усіх сфер життя українського суспільства, входженням її до європейського освітнього простору і відповідною перебудовою системи вищої освіти, неухильним зростанням долі наукоємного виробництва тощо.

Атестація наукових і науково-педагогічних кадрів належить до тих ефективних методів, що сприяють розширенню кола творчо працюючих у вищій школі фахівців та служить цілям підвищення якості вищої освіти. Не менш важливою вона є для підготовки нового покоління працівників освіти та науки, підвищення їх загальної культури і професійної кваліфікації. На жаль, норми чинного законодавства, що регулюють форми, критерії та показники атестації наукових та науково-педагогічних працівників, є застарілими та неоднозначними. Отже сьогодні процес атестації наукових та науково-педагогічних працівників у ВНЗ III-IV рівнів акредитації потребує осмислення і глибокого системного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Варто зазначити, що окремі питання атестації працівників, у тому числі наукових та науково-педагогічних, знайшли своє відображення у працях Г.О.Барабаш, Ю.В.Баранюк, Н.Б.Болотіної, В.С.Венедиктова, Г.С.Гончарової, В.Я.Гоца, І.К.Дмитрієвої, В.В.Жернакова, І.В.Зуба, М.І.Іншина, Д.О.Карпенка, Т.П.Мінюкової, Н.М.Неумивайченко, В.Г.Ротаня, О.В.Тищенко, Н.М.Хуторян та інших авторів. Проте, незважаючи на численні публікації і окремі спеціальні дослідження, залишаються невизначеними поняття атестації у вузькому і широкому розумінні, порядок проведення атестації наукових та науково-педагогічних працівників та її правові наслідки, які є підставами до зміни або припинення трудових правовідносин зазначеної категорії працівників. Потребують суттєвого перегляду і удосконалення правові норми, що регулюють порядок оскарження рішень атестаційних комісій, які вони приймають за результатами перевірки рівня кваліфікації працівника, що проходив атестацію, стандарти та критерії оцінювання тощо.

Отже, актуальність дослідження управління атестацією наукових та науково-педагогічних працівників обумовлена протиріччями між об'єктивною необхідністю реформування системи освіти України, пошуком нових форм та методів забезпечення якісного складу працівників, які займаються науковою та науково-педагогічною діяльністю, і станом законодавчого, науково-методичного забезпечення системи атестації наукових та науково-педагогічних працівників, а також відсутністю узагальнюючого аналізу процесу її становлення та перебудови.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягала в узагальненні сучасних уявлень і практичного досвіду атестації наукових та науково-педагогічних працівників у ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Виклад основного матеріалу дослідження... Слід зазначити, що поняття "атестація науково-педагогічних працівників" не визначено у довідковій і нормативно-правовій літературі. У Положенні про атестацію наукових працівників, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України, визначається мета атестаційного